Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение

«Лицей № 96» городского округа город Уфа

Республики Башкортостан

Рассмотрена и рекомендована к утверждению на заседании МО учителей башкирского языка (протокол №1 от 26.08.2020)	Утверждена Педагогическим советом (протокол №1 от 27.08.2020)	**«Утверждаю»** директор МБОУ «Лицей № 96» ________ Т.А. Евстифеева (приказ №160 от 31.08.2020)

Рабочая программа
по родному башкирскому языку
для 2-4 классов

Разработана учителем

башкирского языка

Хабибуллиной Ю.Р.

2020 г.

Башҡортостан Республикаһы Өфө ҡалаһы ҡала округы

96-сы һанлы муниципаль бюджет дөйөм белем биреү учреждениеһы

Башҡорт теле һәм әҙәбиәте уҡытыусыларының мәктәп методик ойошмаһы ултырышында раҫлауға ҡаралған һәм тәҡдим ителгән (протокол №1, 26.08.2020)	Педагогик кәңәшмәлә раҫланған (протокол №1,27.08.2020)	“Раҫлайым” __________Т.А.Евстифеева (бойороҡ №160,31.08.2020)

Уҡытыуҙың беренсе баҫҡысына туған башҡорт теленән эш программаһы

Башҡорт теле уҡытыусыһы:

Хабибуллина Юлиә Рәфит ҡыҙы

2020й.

Уҡытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең 2-4 кластар өсөн башҡорт (туған) теле һәм әҙәбиәтенән эш программаһы.

Башҡортостан Мәғариф Министрлығы тарафынан тәҡдим ителгән программа 96-сы муниципаль бюджет дөйөм белем биреү лицейының «Уҡыу планы»на ярашлы рәүештә тормошҡа ашырыла. Һәм дөйөм алғанда уҡытыуҙың беренсе баҫҡысына йүнәлтелә (2-4 кл.) Уҡыу планы базислы. МБББУ №96 лицейҙың уҡыу планына ярашлы (приказ №132.02.07.2020). МБББУ №96 лицейҙың йыллыҡ календарь уҡыу графигына ярашлы (№162.31.08.2020) һәм уҡытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 1-4 кластары өсөн "Башҡорт теле" уҡыу ҡулланмаһы буйынса белем биреү өлгө программалары нигеҙендә төҙөлдө. Автор-төҙөүсе: З.Ғ.Нафиҡова. – Өфа: Китап, 2017. – 52 б.. Программаның төп маҡсаты булып федераль дәүләт стандарттарының талаптарын үтәү тора.

УМК:Мортазина Ф.Ф., Нафиҡова З.Ғ. Башҡорт теле: уҡытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 2-се класы өсөн туған (башҡорт) телен һәм әҙәбиәтен өйрәнеү өсөн уҡыу ҡулланмаһы.- 2-се баҫма/Ф,Ф, Мортазина, З.Ғ. Нафиҡова.- Өфө: Китап, 2017.- Һүрәттәре менән 216 бит.

Мортазина Ф.Ф., Нафиҡова З.Ғ. Башҡорт теле: уҡытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 3-сө класы өсөн туған (башҡорт) телен һәм әҙәбиәтен өйрәнеү өсөн уҡыу ҡулланмаһы.- 2-се баҫма/Ф,Ф, Мортазина, З.Ғ. Нафиҡова.- Өфө: Китап, 2017.- Һүрәттәре менән 160 бит.

Мортазина Ф.Ф., Нафиҡова З.Ғ. Башҡорт теле: уҡытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 4-се класы өсөн туған (башҡорт) телен һәм әҙәбиәтен өйрәнеү өсөн уҡыу ҡулланмаһы.- 2-се баҫма/Ф,Ф, Мортазина, З.Ғ. Нафиҡова.- Өфө: Китап, 2017.- Һүрәттәре менән 176 бит.

Уҡыусыларҙы башҡорт теленә өйрәтеү тигәндән практик, тәрбиәүи әхләҡи яҡтан, дөйөм белем биреү һәм үҫтереү йәһәтенән комплекслы үҙләштереү күҙ уңында тотола.

Башҡорт телен өйрәнеүҙең социомәҙәни маҡсаттары кешенең дөйөм мәҙәнилеге үҫеше күрһәткесе булараҡ уҡыусының коммуникатив компетенцияһын, һөйләү һәм яҙма телмәр үҫешен үҙ эсенә ала.

Башҡорт теле 2-4 кластарҙа 105 сәғәт бүленгән (йәғни йылына 35 сәғәт, аҙнаһына 1 сәғәт). Программа 2020-2025 уҡыу йылдарына ҡаралған.

I.Туған (башҡорт) теле һәм әҙәбиәте предметын өйрәнеү һөҙөмтәләре.

Башланғыс мәктәптең беренсе класында тәү башлап башҡорт телмәрен тыңларға, ишетергә,һөйләргә һәм уҡырға, яҙырға өйрәтеү; башҡорт телен предмет булараҡ өйрәнеү һәм уҡыу процесында социаль тәжрибә туплау, әхлаҡи тәрбиә биреү уҡыу программаһы нигеҙендә тормошҡа ашырыла.Башҡорт грамотаһына өйрәтеү һәм башҡорт телен өйрәнеү түбәндәге маҡсаттарҙы ҡуя:

- тыңлау(ишетеү), һөйләү, уҡыу һәм яҙыу күнекмәләренә эйә булыу;

-лексика, фонетика, грамматика, синтаксис өлкәһендә башланғыс тел төшөнсәләрен, күренештәрен, ҡанундарын үҙләштереү;

-башҡорт телендә-республиканың дәүләт телендә-аралашырға, үҙ-ара мөнәсәбәт ҡорорға өйрәнеү;

-башҡорт теле аша халыҡтың мәҙәниәтен(ғөрөф-ғәҙәттәрен, йолаларын, ауыҙ-тел ижадын) өйрәнеү һәм үҙләштереү;

Яңы быуын стандарттарының талаптарына ярашлы, бала, башҡорт теле буйынса белем алыу менән бер рәттән, уңышлы уҡыусы һәм социаль йәшәү шарттарына яраҡлы тормош тәжрибәһе туплаған эшмәкәр кеше сифаттарына эйә булған шәхес итеп тәрбиәләнергә тейеш.

2-се класс

1. ***Шәхси сифаттарҙы үҫтереүҙә***

-үҙ аллы эш итергә, белем алыу процесына етди һәм яуаплы ҡарарға;

тиҫтерҙәренә, уҡытыусыға, ата-әсәһенә ҡарата ихтирамлы булырға;

-мәктәп йыһаздарына, уҡыу әсбаптарына һаҡсыл булырға;

-Тыуған илде яратырға; ерҙе, телде һаҡларға

2.Предмет буйынса белем алыуҙа

һүҙҙәрҙе мәғәнәһе буйынса төркөмләргә. Уларға тейешлеһорау ҡуйырға. Предметтың атамаһын, хәрәкәтен, билдәһен белдереүсе һәм ярҙамсы һүҙҙәрҙе һөйләү һәм яҙма телмәрҙә урынлы ҡулланырға;

-һүҙҙәрҙең өн моделен төҙөргә һәм уны хәрефтәр менән яҙырға;

-һөйләмдәр төҙөргә (телдән һәм яҙма), уларҙы тейешле һүҙ өҫтәп тулыландырырға;

-һөйләмдәрҙе әйтелеү маҡсатына ҡарап хәбәр, өндәү, һорау һөйләмдәргә айырырға. Уларҙы тейешле интонация менән уҡырға;

-һөйләмдең эйәһен, хәбәрен (баш киҫәктәрен) айыра белергә;

-башҡорт теленең дөрөҫ яҙылыш ҡанундарын, ҡағиҙәләрен үҙләштерергә: *У у — Үү, Оо — Өө, Ээ(е), Ыы* хәрефле һүҙҙәр, һүҙҙә *йә. йө, йү, ие* (һүҙ

уртаһы), *йо, йы* ҡушымсалары, һүҙ башында *Яя, Ее, Ёё, Юю* хәрефтәре, һүҙ башында *В* хәрефе, ярҙамсы һүҙҙәрҙең *(һәм, менән.; да — дә, ҙа — ҙә; та — тә, ла — лә; ғына — генә, -эсына — кенә)* айырым яҙылышы. Һөйләм аҙағында тейешле тыныш билдәһе (нөктә, һорау, өндәү) ҡуйырға. Кеше исем-фамилияларын, хайуан ҡушаматтарын, ер-һыу атамаларын һәм һөйләмдең башындағы һүҙҙе ҙур хәрефтән яҙырға;

8—10 һөйләмдән торған (35—40 һүҙ) тексты күсереп яҙырға;

30—35 һүҙҙән торған тексты диктант итеп яҙа белергә; һүҙҙе ижеккә бүлергә, уны юлдан юлға күсерә белергә;

-тексты аңлы уҡырға һәм уның йөкмәткеһе менән бәйләнгән эштәрҙе эҙмә-эҙлекле үтәргә. Уның нигеҙендә ҡоролған һөйләшеү йәки тикшереү эштәрен үтәргә;

-уҡыу ситуацияһына ярашлы диалогта ҡатнашырға.

3. Универсаль уҡыу эш төрҙәрен үҙләштереүҙә

-үҙ аллы уҡырға, мәғлүмәтле булыу оҫталығын камиллаштырырға: белемде, мәғлүмәтте эҙләү күнекмәләре булдырырға (һорау, белешеү, мәғлүмәти сығанаҡтар менән эш һ. б.); тикшеренеү-эҙләШ неү эшен планлаштырырға; парлап, төркөмләп, команда менән эшләргә;-алған мәғлүмәтте ҡағыҙға теркәргә;-билдәләмә, ҡағиҙә, алгоритм, һығымта һ. б. график схема, модель, таблица ярҙамында теркәргә;-диалог ҡорорға, уҡыу материалын тикшерергә, анализларға;һығымта яһарға;

-мәҙәниле аралашыу этикетына өйрәнергә: әңгәмәсене тыңлай, хуплай белергә, аңламағаныңды итәғәтле итеп һорашырға, яуап алырға һәм рәхмәтеңде белдерергә; үҙ фекереңде ҡыҫҡа һәм аңлайышлы итеп еткерергә, уны яҡлай белергә.

3 –сө класс

1. Шәхси сифаттарҙы үҫтереүҙә

-үҙ аллы эш итергә, белем алыу процесына етди һәм яуаплы ҡарарға;

-тиҫтерҙәреңә, уҡытыусыларыңа, ата-әсәгә, мәктәп хеҙмәткәрҙәренә ҡарата ихтирамлы булырға;

-мәктәп йыһаздарына, уҡыу әсбаптарына һаҡсыл булырға;

-Тыуған илде яратырға; ерҙе, телде һаҡларға;һаулыҡты нығытырға;

-ҡунаҡта, кинола йәки экскурсия һәм башҡа йәмәғәт урындарында әҙәпле булырға, файҙалы ял итергә;

-кеше менән аралашыу этикетын үҙләштерергә;

2.Предмет буйынса белем алыуҙа

-һүҙҙең өн моделенә ярашлы һүҙ уйлап табырға;

-һүҙҙең өлөштәрен (тамыр һәм ялғау, яһаусы ялғау һәм яһалма һүҙ) айырырға;

-тамырҙаш һүҙҙәрҙе танырға. Уларҙы башҡа оҡшаш һүҙҙәрҙән айырырға;

-тартынҡы һәм һуҙынҡы өндәр һәм хәрефтәр, парлы-парһыҙ, яңғырау-һаңғырау, сонор тартынҡы өндәр, һүҙҙә сиратлашып килеүсе тартынҡылар тураһында һөйләй белергә;

-һүҙгә фонетик анализ яһай белергә;

-ҡушма һүҙҙәрҙе танырға, уларҙың дөрөҫ яҙылышын аңлата белергә;

-үҙләштерелгән һүҙҙәрҙе танырға һәм уларға дөрөҫ ялғау ҡуша белергә;

-һүҙ төркөмдәрен (предметтың атамаһын, билдәһен хәрәкәтен белдергән һәм ярҙамсы һүҙҙәрҙе) таба белергә;

-һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәрен айыра белергә;

-сюжетлы һүрәт, һорауҙар, терәк һүҙҙәр ярҙамында хикәйә, әкиәт ижад итергә;

3. Универсаль уҡыу эш төрҙәрен үҙләштереүҙә

-үҙ аллы белем алырға, мәғлүмәт йыйырға һәм уларҙы ҡуллана белергә;

-дәрес барышында уҡытыусы менән берлектә эшләргә; дәрескә маҡсат ҡуйырға һәм уны дәрес һуҙымында күҙ уңында тоторға (һәм тормошҡа ашырырға, эште дөрөҫ планлаштырырға, эҙләнеү эше алып барырға;

-эҙләнеү эше һөҙөмтәләре буйынса презентация эшләргә;

-тиҫтерҙәрең һәм оло кешеләр менән итәғәтле һөйләшергә, кеше менән мөнәсәбәт ҡороу оҫталығын үҙләштерергә;

-эшләгән эшеңде дөрөҫ баһаларға, кәрәк икән, төҙәтмәләр индерергә.

4-се класс

1. Шәхси сифаттарҙы үҫтереүҙә

-үҙаллылыҡҡа, белем алыуға етди һәм яуаплы ҡарарға;

-мәктәп һәм класс йыһаздарына, уҡыу әсбаптарына һаҡсыл *булырға;*

-һаулыҡты һаҡларға; тиҫтерҙәренә, уҡытыусыларға, яҡындарына, мәктәп хеҙмәткәрҙәренә иғтибарлы һәм ихтирамлы булырға;

-Тыуған ил, туған тел матурлығын, күркәмлеген тоя белергә, уларҙы һаҡларға, халҡының традицияларын, йолаларын өйрәнергә, таратырға.

2.Предмет буйынса белем алыуҙа

-өндәрҙе төркөмләргә, һуҙынҡылар һәм тартынҡылар таблицаһына таянып, уларға тулы характеристика бирергә;

-һүҙ төркөмдәрен мәғәнәһе һәм һорауы буйынса айыра гә;

-өйрәнелгән орфограммаларҙы эсенә алған, 70—80 һүҙҙән торған тексты каллиграфия талаптарына ярашлы грамоталмя; белергә;

-һүҙҙе яһалышы һәм һүҙ төркөмдәре буйынса тикшерә белергә, һүҙгә фонетик һәм морфологик анализдар эшләргә; 1

-һөйләмгә тулы синтаксик анализ: интонация буйынёащ ләм төрөн билдәләү, баш һәм эйәрсән киҫәктәрен табыу, һөйләмдемәғәнәһе яғынан бәйле һүҙбәйләнештәргә тарҡата белергә;

-70—80 һүҙлек текст буйынса изложение яҙырға, инша ижад итергә, тирә-яҡтағы күренештәрҙе һүрәтләп, хәл-ваҡиғалар эҙмә-эҙ бәйән итеп, текст төҙөп яҙа белергә.

3. Универсаль уҡыу эш төрҙәрен үҙләштереүҙә

-уҡыу процесына яуаплы ҡарарға, маҡсат ҡуя, эште планлаштыра белергә, уҡыу мәсьәләләрен сисә белергә;

-теге йәки был тема буйынса кәрәкле мәғлүмәт тупларға, эҙләнеү эше альш барырға, уның буйынса презентация эшләй белергә;

-мәҙәниәтле аралашыу оҫталығына, телмәр этикетына әйә булырға, үҙ итергә, әңгәмәсенең уй-тойғоларын аңларға тырышырға, уның менән иҫәпләшә һәм уртаҡ фекергә килә белергә;

-билдәле кимәлдә башҡорт теленең лексик-фразеологик минимумын үҙләштерергә һәм телмәрҙә ҡуллана белергә.

II.Уҡытыу программаһының йөкмәткеһе

2 класс

1. Графика. Хәреф һәм өн. Я, е, е,ю хәрефле һүҙҙәр. Һүҙҙең өн моделе менән тамғаланышы. Уларҙың хәреф менән яҙылынышы. График тамғалар: һүҙҙәр араһында ара ҡалдырыу, юлдан-юлға күсереү тамғаһы (дефис), ҡыҙыл юл (абзац)

2. Морфология. Һүҙ төркөмдәре .Предмет атамалары. Кем һәм нимә һорауына яуап биреүсе һүҙҙәр. Уның мәғәнәһе, телмәрҙә ҡулланышы. Кешенең исем-фамилияһын, хайуандарҙың ҡушаматтарын, ер-һыу аталарын белдереүсе һүҙҙәр. Предмет хәрәкәтен белдергән һүҙҙәр.Уларҙың мәғәнәһе. Ни эшләй.(бөгөн, хәҙер, ошо мәл). Ни эшләне(кисә), ни эшләр(иртәгә, киләсәктә), һорауҙарына яуап биреүсе һүҙҙәр һәм уларҙы телмәрҙә ҡулланыу. Предмет билдәһен белдергән һүҙҙәр.Уларҙың мәғәнәләре.Ниндәй һорауына яуап биреүсе һүҙҙәр. Ярҙамсы һүҙҙәр-һәм, менән, да, ҙа, ла, лә, ҡына-кенә, ғына-генә. Уларҙың айырым мәғәнә аңлатмауы. Ярҙамсы һүҙҙәрҙең телмәрҙә ҡулланылышы.

3. Һүҙъяһалыш.Тамырҙаш һүҙҙәрҙе уҡыу, яҙыу(тамыр, ялғау төшөнсәһе бирелмәй).

4. Синтаксис.Һөйләм, һүҙбәйләнеш, һүҙ.Һөйләмде әйтеү маҡсаты. Һөйләмдә интонация. Хәбәр һөйләм. Һорау һөйләм. Өн һөйләм. Һөйләмдең баш киҫәктәре. Эйә, хәбәр. Эйәрсән киҫәктәр.

5. Орфография, интонация. Дөрөҫ яҙылыш ҡағиҙәләрен өйрәнеү. Ҙур хәреф. Һөйләм башы. Кеше исем- шәрифтәре. Хайуан ҡушаматтары. Ер-һыу атамалары. Ике кешенең һөйләшеүен диалог формаһында яҙыу. Хәбәр, һорау, өндәү һөйләмдәрҙә тыныш билдәләре. Һөйләмдә һаналып киткән һүҙҙәр араһында тыныш билдәләре.У-ү, о-ө, э, ы хәрефле һүҙҙәр. Йә, йө, йү, йе, йы ҡушымсалы һүҙҙәр. Ике өндө белдергән хәрефле (я, ю, е, е) һүҙҙәр. Һүҙ башында(уы), (уэ) өндәре (в хәрефе).

6. Телмәр үҫтереү. Аралашыу ситуацияһы.Уға ярашлы һөйләшеү ҡороу.Текст.Тексты таныу.Текстың исеме, уның һөйләмдәренең мәғәнәүи бәйләнеше.Текст абзацтары һәм уның мәғәнәүи эҙмә-эҙлелеге. Текст төҙөү. Диалог.Монолог(үҙ аллы һөйләнеү).сығыш яһау, иғлан эшләү,доклад). Аралашыу этикеты(сәләм биреү, хушлашыу, ғәфү үтенеү, рәхмәт белдереү, үтенес менән өндәшеү).

7. Универсаль эш төрҙәрен өйрәнеү.Үҙ аллы белем алыу оҫталығына өйрәнеү.Уҡыу эшмәкәрлеге(маҡсатты күҙаллау, уҡыу материалына ҡыҙыҡһыныу, эште планлаштырыу, уҡыу мәсьәләһе , эҙләнеү эше, рефлексия, контроль). Уҡыу диалогы. Аралашыу мәҙәниәте.

Башҡорт телендә үҙ-ара аралашырға өйрәтеү эше уҡыусыларға һүҙҙәрҙең дөрөҫ әйтелешен, уларҙың аңлатҡан мәғәнәһен төшөндөрөү менән генә сикләнмәй, ә һүҙҙәрҙе бер-береһе менән бәйләп, әйтергә теләгән фекерҙе дөрөҫ итеп төҙөлгән һөйләмдәр аша тейешле ситуацияла әңгәмәсегә еткерә белеү һәләтен формалаштырыуҙы үҙ эсенә ала. Программала лексик темалар блоклап бирелә. Улар бөтәһе алты блоктан тора:

1. 1-се класта үтелгәндәрҙе ҡабатлау (башҡорт теленең үҙенсәлекле өн-хәрефтәре, яңғыҙлыҡ һәм уртаҡлыҡ исемдәр, һорау киҫәксәләренең дөрөҫ яҙылышы).
2. “Минең мәктәбем”
   Инеш контроль эш. Күсереп яҙыу. “Мәктәп” Хаталар өҫтөндә эш. Был кем? Был нимә? Һөйләмдә һүҙҙәр тәртибе. Интонация буйынса һөйләм төрҙәре. Ҡалын һәм нәҙек һуҙынҡылар. Ҡ-Ғ, П-Б, К-Г тартынҡыларының сиратлашыуы. -енсе/-ынсы/-өнсө, -нсе ялғауҙары. Яңғырау һәм һаңғырау тартынҡылар. Ҡасан? һорауы. Эштең элек, хәҙер булыуын белдереүсе һүҙҙәр.
3. “Минең республикам”
   Ҡайҙа? һорауы. Эштең элек, хәҙер булыуын белдереүсе һүҙҙәр.
4. “Мин һәм минең ғаиләм”
   Эйәлек заты ялғауҙары. Ҡ-Ғ, П-Б, К-Г тартынҡыларының сиратлашыуы Ҡылымдың 1-се зат ялғауы.Ни эшләйем? Һорауы. Һөйләмдең баш киҫәктәре.

Е, Э, хәрефтәренең һүҙ башында, уртаһында, аҙағында яҙылышы. Юҡлыҡ мәғәнәһен аңлатҡан ялғауҙар.

5. “Мин һәм минең дуҫтарым”
Һөйләмдең баш киҫәктәре. Ъ, Ь билдәләре. Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре. Тиң киҫәкле һөйләмдәр. Яңғырау һәм һаңғырау тартынҡылар. Ҡалын һәм нәҙек һуҙынҡылар. Башҡот теленең алфавиты (ҡабатлау). Ҡылымдың зат ялғауҙары. Ярҙамсы һүҙҙәр.Эйәлек алмаштары.
6. “Мине уратып алған донъя”
Контроль күсереп яҙыу. “Миҙгелдәр”. Һөйләмдә һүҙҙәр тәртибе. Хәбәр, өндәү һөйләмдәр.Һорау һөйләм.Һөйләмдең баш киҫәктәре. Ниндәй? һорауы. –ма/-мә ялғауҙары. Ҡасан? Ҡайһы ваҡыт? һорауҙары.Юҡлыҡ ялғауҙары.Телде өйрәткәндә унын актив һүҙлеген үҙләштереү мөһим урын биләй. Һүҙҙең фонетик, морфологик составы менән таныштырыу барышында һүҙҙәрҙең лексик һәм синтаксик роле тураһында ла мәғлүмәт бирелә, йәғни һөйләмдең мәғәнәүи һәм грамматик яҡтан үҙ-ара бәйле булған һүҙҙәрҙән тороуы өйрәнелә. Һәр дәрестә бөтә уҡыу эшмәкәрлеге төрҙәре лә бер-береһе менән бәйле төрлө ҡыҙыҡлы материалдар, күнегеүҙәр аша тормошҡа ашырыла.

3 класс

1. Фонетика һәм орфоэпия. Өндәр һәм хәрефтәр. Өндәрҙең һуҙынҡыларға һәм тартынҡыларға бүленеше. Ҡалын һәм нәҙек һуҙынҡылар. Яңғырау һәм һаңғырау тартынҡылар. Һүҙҙәрҙә тартынҡыларҙың сиратлашыуы *{китап – ки табы, калак- калағы).* Нәҙек һәм ҡалын һуҙынҡылар. Һүҙҙәргә фонетик анализ.

2. Һүҙ составы.Һүҙ составы (тамыр һәм ялғауҙар). Тамырҙаш һүҙҙәр. Уларҙың тамыры. Яһаусы һәм үҙгәртеүсе ялғауҙар. һүҙьяһалыш. Ҡушма һүҙҙәр. Ҡушылып яҙылыусы ҡушма һүҙҙәр. Ҡабатлау юлы менән йәки парлап яһалған ҡушма һүҙҙәр. Ҡушма һүҙҙәрҙең дөрөҫ яҙылышы. Ҡушма һүҙҙәрҙә ҡалын (ъ) һәм нәҙек (ь) айырыу билдәләренең яҙылышы. Һүҙҙәргә составы буйынса анализ. Һүҙ төҙөлөшө. Һүҙҙең тамыры. Тамыр нигеҙле һүҙҙәр. Һүҙ нигеҙе тураһында төшөнсә. Яһалма һәм ҡушма һүҙҙәр. Ялғауҙар.

3. Орфография һәм пунктуация. Ялғауҙарҙың дөрөҫ яҙылышы. Ялғау ҡушылғанда бер иш тартынҡыларҙың килеп сығышы. Тамыр һүҙҙәрҙәге о-ө, ы-е хәрефтәренең ялғау ҡушҡанда ла һаҡланыуы. О-ө, ы-е хәрефтәренең тамыр һүҙҙәрҙә яҙылмау осраҡтары *(тупраҡ, япрағы).*Нәҙеклек билдәһенә бөткән һүҙҙәрҙә ялғауҙарҙың яҙылышы. Грамоталы күсереп яҙыу. Диктант, өйрәтмә изложение, мини инша.

4. Морфология. Үҙ аллы һүҙ төркөмдәре. Ярҙамсы һүҙҙәр.

Предмет атамаһы. Уны һөйләмдә ҡулланыу. Исемдең һорауҙары. Яңғыҙлыҡ исемдәр. Кешенең исем-фамилияһының, хайуан ҡушаматтарының, ер-һыу атамаларының, китап һәм газета-журнал исемдәренең ҙур хәреф менән яҙылышы.Билдәне белдергән һүҙҙәр. Уларҙың исем алдынан килеүе,

телмәрҙәге әһәмиәте.Хәрәкәтте белдереүсе һүҙҙәр. Һөйләмдә уларҙы таныу, дөрөҫ һорау ҡуйыу. Был һүҙҙәрҙең һөйләмдә хәбәр ролен үтәүе.

Ярҙамсы һүҙҙәр. Ярҙамсы һүҙҙәрҙең дөрөҫ яҙылышы.

5. Синтаксис. Һүҙҙәрҙе, һүҙбәйләнештәрҙе, һөйләмдәрҙе таныу, уларҙың оҡшаш һәм айырмалы яҡтары. һөйләмде һүҙбәйләнештәргә тарҡатыу. Һөйләмдә һүҙҙәр тәртибе. һөйләү маҡсатына ҡарап, һөйләмде өс төргә бүлеү: хәбәр, һорау һәм өндәү. Һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәре. Һөйләмдең тиң киҫәктәре. Һөйләмгә синтаксик анализ.

6. Лексика. Һүҙҙәрҙең лексик һәм грамматик мәғәнәһе. Тура һәм күсмә мәғәнәле һүҙҙәр. Синонимдар, антонимдар, омонимдар. Нығынған һүҙбәйләнештәрҙең мәғәнәһен аңлатыу, улар менән һөйләмдәр төҙөү.

7. Телмәр һәм уның төрҙәре. Һөйләү телмәре. Диалог. Әңгәмәсе менән диалог ҡороу. Аралашыу оҫталығын шымартыу. Монолог. Уны һөйләү оҫталығы (логик эҙмә-эҙлелек һәм тасуирилыҡ). Эске телмәр.

Хикәйә. Әкиәт. Шиғыр. Тексты логик яҡтан тамамланған өлөштәргә бүлеү.

Уларға исем ҡушыу (план). Абзац. Ҡыҙыл юл. Бәләкәй күләмле хикәйәләр (текст) ижад итеү. Тексҡа ҡарата ҡыҫҡа баһалама яҙыу. Әкиәт. Әкиәт ижад итеү. Шиғыр төҙөлөшөн өйрәнеү. Шиғырҙы күсереп яҙыу үҙенсәлектәре.

Телмәр үҫтереү. Телмәр мәҙәниәте. Темаға ярашлы тәбиғәт күренештәре, тормош-көнкүреш, ҡыҙыҡлы хәлдәр тураһында ҡыҫҡа текст төҙөү. Бирелгән нигеҙ һүҙҙәр ярҙамында текст төҙөү.

Тексҡа план төҙөү. Текстың өлөштәре һәм һөйләмдәр араһында мәғәнәүи бәйләнеш булдырыу. Текстың темаһы, төҙөлөшө (инеш, төп өлөш,йомғаҡлау).Әҙер йәки коллектив төҙөлгән план буйынса текст төҙөү. Тәҡдим ителгәнтекст буйынса изложение (50-60 һүҙ) яҙыу. Хикәйә һәм инша яҙыу (65-70 һүҙ). Әкиәт төҙөү.

4 класс

1. Фонетика һәм орфоэпия**.** Ижек, баҫым, һуҙынҡы һәм тартынҡы өндәр, ҡалын һәм нәҙек һуҙынҡылар, парлы һәм парһыҙ яңғырау һәм һаңғырау тартынҡылар, өн һәм хәреф тураһындағы белемдәрен системаға һалыу. Ҡайһы бер һүҙҙәрҙең үҙенсәлекле әйтелеше (орфоэпия). Һүҙгә тулы фонетик анализ.

2. Һүҙ составы (морфемика**).** Һүҙ составы (тамыр, ялғау). Тамырҙаш һүҙҙәр. Яһаусы (суффикс), үҙгәртеүсе ялғауҙар. Тамырға ялғау ҡушыу юлы менән һүҙ яһау(һүҙъяһалыш). Һүҙ составына анализ.

3. Орфография һәм пунктуация**.** Башҡорт теле орфограммаларын системаға һалыу. Тыныш билдәләрен дөрөҫ ҡуйып, хатаһыҙ күсереп яҙырға, диктант, изложение, инша һәм башҡа тикшереү эштәрен үтәй алырға бурыслы.

4. Синтаксис. Һүҙ, һүҙбәйләнеш, һөйләм. Уларҙың оҡшаш һәм айырмалы яҡтары. Һөйләү маҡсаты буйынса һөйләмдәрҙе хәбәр, һорау һәм өндәү һөйләмдәргә айырыу. Һөйләмдәрҙең баш һәм эйәрсән киҫәктәре. Тарҡау һәм йыйнаҡ һөйләмдәр. Һөйләмдең тиң киҫәктәре. Һөйләмгә синтаксис анализ.

5. Морфология**.** Һүҙ төркөмдәре. Үҙ аллы һүҙ төркөмдәре. Ярҙамсы һүҙҙәр.Исем. Исемдең предметты атау функцияһы. Исемдең һорауҙары. Уртаҡлыҡ һәм яңғыҙлыҡ исемдәр. Исемдең һан менән үҙгәреше. Исемдең эйәлек заты һәм килеш менән үҙгәреше. Рус теленән ингән һүҙҙәрҙең килеш менән үҙгәреүе. Исемгә морфологик анализ.Алмаш. Уның төркөмсәләре. Зат алмаштары. Килеш менән үҙгәреүе. Һорау һәм күрһәтеү алмаштары. Алмашҡа морфологик анализ.Сифат. Тамыр һәм яһалма сифаттар. Сифаттың үҙгәреүе. Сифат дәрәжәләре. Төп һәм шартлы сифаттар. Сифатҡа морфологик анализ.Ҡылым. Ҡылымдың яһалышы. Тамыр, яһалма, ҡушма ҡылымдар. Ҡылымдың үҙгәреше (заман, зат, һан, барлыҡ-юҡлыҡ). Үткән заман ҡылымдары. Уларҙың зат, һан менән үҙгәреше, барлыҡ-юҡлыҡ, шаһитлы-шаһитһыҙ формалыра. Хәҙерге заман ҡылымдары. Уларҙың зат, һан менән үҙгәреше, барлыҡ-юҡлыҡ формалыры. Киләсәк заман ҡылымдарының төрҙәре(эш-хәрәкәттең үтәлеүенә икеләнеү, мотлаҡ ышандырыу). Ҡылым һөйкәлештәре. Бойороҡ һөйкәлеше ҡылымдары. Уларҙың заман, зат, һан менән үҙгәреше, барлыҡ-юҡлыҡ формалары. Шарт һөйкәлеше, теләк һөйкәлеше ҡылымдары. Ҡылымға морфологик анализ.Һан**.** Ябай һәм ҡушма һандар. Һүҙ төркөмсәләре. Һандарҙың дөрөҫ яҙылышы. Һандарҙың башҡа һүҙҙәр менән оҡшашлығы. Һанға морфологик анализ.

6. Лексика**.** Һүҙҙең лексик һәм грамматик мәғәнәләре. Һүҙҙең күп мәғәнәлеге. Тура һәм күсмә мәғәнәле һүҙҙәр. Омонимдар. Синонимдар. Антонимдар. НыҒынған һүҙбәйләнештәр. Уларҙың телмәрҙә ҡулланыу.

Телмәр үҫтереү. Бәйләнешле телмәр. Текст. Уның мәғәнәүи өлөштәре. Абзац. Ҡыҙыл юл. Идея-тематик йөкмәтке. Текст йөкмәткеһенең планын төҙөү. Тексты һөйләү. Инша, изложение. Телмәр этикеты.

Тематик планлаштырыу

Бүлектәр	**Класс\сәғәттәр**		
	2	**3**	**4**
Танышыу	3	4	4
Минең мәктәбем	6	6	6
Минең Республикам	4	4	4
Мин һәм минең ғаиләм	6	6	6
Мин һәм минең дуҫтарым	5	4	3
Мине уратып алған донъя	10	10	11
Үтелгәндәрҙе ҡабатлау	1	1	1
Бөтәһе	35	35	35

Ҡушымта № 1

Туған башҡорт теле

календарь-тематик план

2 класс

№	Тема	Үткәреү ваҡыты	Фактик үткәреү Ваҡыты
Танышыу			
1	Һаумыһығыҙ!	02.09.20	
2	Хәлдәрең нисек?	09.09.20	
3	Ғәфү итегеҙ!	16.09.20	
Минең мәктәбем			
4	Был кем ?Был нимә ?	23.09.20	
5	Яңы уҡыу йылы менән!Һүҙ.Һөйләм.	30.09.20	
6	Уҡыу кәрәк-яраҡтары.	07.10.20	
7	Һиңә нисә йәш?Һанайыҡ эле.	14.10.20	
8	Аҙна көндәре	21.10.20	
9	Дәрестә.Тәнәфестә	11.11.20	
Минең Республикам			
10	Мин Башҡортостанда йәшәйем.	18.11.20	
11	Мин Өфөлә йәшәйем.	25.11.20	
12	Өфө буйлап экскурсия.	02.12.20	
Мин һәм минең ғаиләм			
13	Беҙ татыу ғаилә.	09.12.20	
14	Тән өлөштәре	16.12.20	
15	Минең көн тәртибем	23.12.20	
16	Емеш-еләк.Йәшелсәләр.	30.12.20	
17	Аҙыҡ-түлек.	20.01.21	
18	Магазинда.Баҙарҙа.	27.01.21	
Мин һәм минең дуҫтарым			
19	Минең дуҫтарым	03.02.21	
20	Йорт ҡоштары.Йорт хайуандары.	10.02.21	
21	Минең һәм дуҫымдың яратҡан йәнлектәре.	17.02.21	
22	Байрамдар.	24.02.21	
23	Уйынсыҡтар донъяһында	03.03.21	
Мине уратып алған донъя			
24	Беҙҙең фатир	10.03.21	
25	Светофор тора юлда	17.03.21	
26	Һауа торошо	24.03.21	
27	Миҙгелдәр	07.04.21	

28	Яратҡан миҙгелем	07.04.21	
29	Ағастар.Үҫемлектәр	14.04.21	
30	Урманда.	21.04.21	
31	Ҡырағай ҡоштар.	28.04.21	
32	Ҡырағай йәнлектәр.	30.04.21	
33	Баҡсала.	05.05.21	
34	Һаумы, йәй!	12.05.21	
35	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау	19.05.21	

Ҡушымта № 2

Туған башҡорт теле

календарь- тематик план

3 класс

№	Тема	Үткәреү ваҡыты	Фактик үткәреү ваҡыты
Танышыу			
1	Танышыу.Таныш булығыҙ!	02.09.20	
2	Хәлдәр нисек?	09.09.20	
3	Һиңә нисә йәш?	16.09.20	
4	Һин ҡайҙа йәшәйһең?	23.09.20	
Минең мәктәбем			
5	Беҙҙең класс	30.09.20	
6	Мәктәбем	07.10.20	
7	Башҡорт теле дәресендә	14.10.20	
8	Минең уҡытыусым	21.10.20	
9	Хәйләкәр һандар	11.11.20	
10	Китап беҙҙең дуҫ	18.11.20	
11	Яратҡан дәрестәрем	25.11.20	
Минең Республикам			
12	Башҡортостаным-илем	02.12.20	
13	Гүзәл Өфөм-баш ҡалам	09.12.20	
14	Мәскәү-Рәсәйҙең баш ҡалаһы	16.12.20	
Мин һәм минең ғаиләм			
15	Минең олатайым һәм өләсәйем	23.12.20	
16	Минең шәжәрәм	30.12.20	
17	Ғаилә байрамдары	20.01.21	
18	Ата-әсәйемә ярҙам итәм	27.01.21	
19	Спорт һәм мин	03.02.21	
20	Минең шөғөлөм	10.02.21	
Мин һәм минең дуҫтарым			
21	Минең тыуған көнөм	17.02.21	
22	Әҙәп ҡағиҙәләре	24.02.21	
23	Минең дуҫтарым	03.03.21	
24	Ысын дуҫ ниндәй була	10.03.21	
Мине уратып алған донъя			
25	Нимә ул тәбиғәт?	17.03.21	
26	Тауҙар, йылғалар, күлдәр илендә	24.03.21	
27	Йәшел алтын	07.04.21	
28	Дарыу үләндәре	08.04.21	
29	Ат- кешенең дуҫы	14.04.21	

30	Урманда	21.04.21	
31	Миҙгелдәр	23.04.21	
32	Гөрләп яҙ килә	28.04.21	
33	Еңеү байрамы	05.05.21	
34	Йәй етте	12.05.21	
35	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау	19.05.21	

Ҡушымта № 3

Туған башҡорт теле

календарь-тематик план

4 класс

№	Тема	Үткәреү ваҡыты	Фактик үткәреү ваҡыты
Танышыу			
1	Хәйерле көн!	02.09.20	
2	Яҡшы һүҙ матурлай донъяны	09.09.20	
3	Татлы һүҙ- йән аҙығы	16.09.20	
4	Иғтибарлы булыу- үҙе изгелек	23.09.20	
Минең мәктәбем			
5	Мәктәп- белем усағы	30.09.20	
6	Белем- хазина	07.10.20	
7	Китапханала	14.10.20	
8	Мәктәп ашханаһы	21.10.20	
9	Мәктәп баҡсаһы	11.11.20	
10	Ялҡауҙың зиһене лә тарҡау	18.11.20	
Минең Республикам			
11	Беҙ үҙебеҙ башҡорттар	25.11.20	
12	Башҡортостандың гүзәл тәбиғәте	02.12.20	
13	Башҡортостан ҡалалары	09.12.20	
14	Башҡортостан йылғалары,күлдәре	16.12.20	
Мин һәм минең ғаиләм			
15	Исемдәрең матур. Кем ҡушҡан ?	23.12.20	
16	Шәжәрәңде беләһеңме?	30.12.20	
17	Спортты ярат	20.01.21	
18	Минең ялым	27.01.21	
19	Минең буласаҡ һөнәрем	03.02.21	
20	Яраткан яҙыусым	10.02.21	
Мин һәм минең дуҫтарым			
21	Дуҫ булыйыҡ	17.02.21	
22	Яраткан музыкам	24.02.21	
23	Кинола. Музейҙа	03.03.21	
Мине уратып алған донъя			
24	Тәбиғәт- уҙ йортобоҙ	10.03.21	
25	Алтын көҙҙө яратам	17.03.21	
26	Ҡыш шығырлай табанда	24.03.21	
27	Ҡарҙар ирей, һыу таша	07.04.21	
28	Гүзәл ваҡыттар етте	08.04.21	

29	Ауылда һабантуй	14.04.21	
30	Башҡортостанда сыҡҡан гәзит-журналдар	21.04.21	
31	Телевидение программаһы	23.04.21	
32	Почтала	28.04.21	
33	Минең тормошта компьютер	05.05.21	
34	Башҡорт телендә һәйләшәм	12.05.21	
35	Үтелгәндәрҙе ҡабатлау	19.05.21	